

ZENEPEDAGÓGIAI KUTATÁSOK AZ ÉNEK-ZENE TANSZÉKEN

A XX. század első évtizedeiben végzett pszichológiai fejlődésvizsgálatok jelentették a tudományos alapokat a század közepétől egyre nagyobb ütemben kibontakozó pedagógiai kutatásokhoz. A pszichológiai gyökerek a szemléletmódban és a vizsgálati módszerekben egyaránt megmutatkoztak.

A kutatások egyik fő irányát az intelligencia-vizsgálatok adták, melyeknek globális, korcsoportra vonatkoztatott eredményeiből nehezen lehetett következtetni az egyes képességek sajátosságaira. A másik, jól körülhatárolható területnek a képességvizsgálatok számítottak, s ezen belül a zenei képesség- és tehetségvizsgálatok már a kezdetektől fontos szerepet tölthettek be. Központi fogalomként jelent meg a „muzikalitás” fogalma, melynek definiálására számtalan – eredményeiben egymástól igen különböző – próbálkozás született, ami nem csoda, hiszen a muzikalitás, az intelligenciához hasonlóan, nehezen értelmezhető, komplex kategória. A vizsgálatok harmadik csoportjának a teljesítményméréseket tekinthetjük, ahol az eredményeket adott célrendszer viszonylatában értékelték.

A pszichológiától egyre határozottabban önállósodó pedagógiai kutatásokban három tendencia figyelhető meg: a képességek fejlődésének és fejlesztésének kérdésköre, az oktatás empirikus tapasztalatait megerősíteni vagy cáfolni kívánó felmérések, valamint az objektív pedagógiai értékelésre irányuló kutatások.

Az első magyarországi zenepedagógiai vizsgálatokban a német zene-pszichológiai műhelyek hatása tükröződött; ezen a nyomon kezdte meg pedagógiai kutatómunkáját az Ének-zene Tanszékét megalapító **Szögi Endre** is, aki hazánkban elsőként végzett zenei képesség- és tehetségvizsgálatokat polgári iskolai tanulók körében, 1940-ben. Arra kereste a választ, hogy „...mit lehet zenei szempontból a polgári iskolai tanulóktól kívánni? Hogyan juthatunk könnyebben értékes eredményekhez? Melyek a zenei képességnek azok a részegységei amelyek a muzikalitás alapjául szolgálnak?” (Szögi: A zenei képesség és tehetség elemzése. 1940)

Szögi két megközelítésből elemezte a zenei tehetséget: a zenei elemek felől és a pszichológiai folyamatok oldaláról. Az első szempont alapján kerültek a felmérésbe a hangközöket, hangzatokat, hangnemet, hangszírezonanciát, hangmagasságot és hangerőt, konszonanciát és disszonanciát valamint a ritmust mérő feladatok, míg a hangképzetek, a képzettársítás,

az emlékezet és az érzelmek vizsgálata a pszichológiai nézőpontot képviselte.

Szögi Endre munkájának jelentősége – úttörő volta mellett – hogy rávilágított az intelligencia, az értelmi képességek zenei tehetségben megmutatózó fontosságára és a vizsgálati eredményekből levont végső következtetéseit a pedagógiai gyakorlat számára fogalmazta meg: a nevelő munkája nem szorítkozhat az egyes készségek „trenírozására”, hanem „emberileg és zeneileg” egyaránt fejleszteni kell növendékeit, azaz a szaktudás mellett a „lélekismeretre és szeretetre” is szükség van.

Dombi Józsefné az 1970-es évek végétől foglalkozik zenei képességvizsgálatokkal. Pszichológiai alapokra helyezett kutatómunkája két területet ölel fel: egyik a saját felmérések és azok értékelése, a másik pedig a zenepedagógiai és zenepszichológiai szakirodalom fő irányzatainak, tendenciáinak elemzése.

Az ő nevéhez fűződik a Seashore-teszt első magyarországi kipróbálása 1980-ban, amely a zeneiskola előképzős osztályaitól a főiskolás évfolyamokig több korcsoportot átfogó, nagyszabású felmérés volt. Ugyancsak jelentős vizsgálatnak számított a főiskolai hallgatók körében 1991-92-ben végzett mérés. Itt a mérőeszköz a Gordon-teszt egyik fejlesztett változata volt, amely a belsőhallás feltérképezésére irányult. Ennek a tesztnek lényeges tulajdonsága, hogy a hallott zenei anyag értelmezésére, megértésére, azaz az intellektuális komponensekre is kiterjed.

A saját kutatások mellett kiemelkedő fontosságú Dombi Józsefné 1999-ben napvilágot látott tanulmánya: A zenei képességvizsgálatok kézikönyve, amely a hazai és nemzetközi szakirodalomban fellelhető tesztekéről ad ismertetést, összehasonlító elemzés formájában. E munka jelentőségét tovább növeli, hogy az angol és német nyelvű tesztek első - és máig egyetlen - magyar nyelvű leírása itt olvasható.

Erős Istvánné a József Attila Tudományegyetem Pedagógiai Tanszékének programjához kapcsolódva végzett zenepedagógiai vizsgálatokat 1980-ban. A 70-es évek második felére visszanyúló kutatás újszerűsége az volt, hogy nem a már meglévő képességmodellek valamelyikét vette alapul és nem a szakirodalom illetve a kutatási gyakorlat már ismert tesztjét választotta mérőeszközként, hanem egy új, több dimenziós képességmodellt dolgozott ki, majd vizsgálati módszert és feladatsorokat készített a képességrendszer egészére.

Az országos felmérés, amelyben 840 gyermek és fiatal vett részt, elemeire bontva vizsgálta az egyes zenei képességek fejlődési folyamatát az óvo-

dától a főiskoláig. Az eredmények értékelésében fontos szerepet kapott az életkori sajátosságok és a képességek összefüggéseinek felvázolása. Emellett fontos információkkal szolgált a vizsgálat magának a mérőeszköznek (61 feladatból álló 14 teszt) és egyes feladatainak megbízhatóságáról.

Erre a tapasztalatra épült Erős Istvánné 1990-es években – az Alapműveltségi Vizsgaközpont munkatársaként – végzett kutatómunkája, melynek eredményeként elkészült az első komplex (írásbeli és gyakorlati vizsgát magában foglaló) ének-zene vizsgakövetelmény, figyelembe véve több mint 1000 magyarországi iskola szakmai véleményét. Bár az alapműveltségi vizsgát nem vezették be, ez a vizsgaforma lett a kétszintű ének-zene érettségi alapmodellje.

Nem volna szerencsés összefoglaló értékelést vagy bármiféle „zárszót” megfogalmazni, hiszen a 80 éves fennállására visszatekintő Tanszék oktatóinak tudományos munkájában minden bizonnyal továbbra is helyet kapnak a zenepedagógiai kutatások, tovább folytatva az alábbi irodalomjegyzéket, amely e rövid áttekintésben szereplő oktatók eddig megjelent zenepedagógiai tárgyú publikációit tartalmazza:

Dombi Józsefné:

- *A zenei képességek mérése és fejlesztésének lehetősége*. Disszertáció, JATE Szeged, 1980.

- *A zenei képességek vizsgálatával foglalkozó Seashore-teszt hazai revidiált bemutatása*. Acta. Akad. Ped. 1982, 141-147.

- *Standard zenei tesztek világa*. Acta. Akad. Ped. 1985, 31-36.

- *A zenei képességvizsgálatok forrása*. Módszertani Közl. XXVI. Évf. 1986, 17-20.

- *A zenei képességeket vizsgáló standard tesztek bemutatása, összehasonlítása és hazai alkalmazásának tapasztalata*. In: Czeizel E. Batta A.: *A zenei tehetség gyökerei*, Arktisz Kiadó Bp. 1992, 207-244.

Erős Istvánné:

- *A zenei képességek fejlődése (Dallam és harmónia)*. Disszertáció, JATE Szeged, 1982.

- *A zenei alapképesség*. In: Czeizel E. Batta A.: *A zenei tehetség gyökerei*, Arktisz Kiadó, Bp. 1992, 183-204.

- *Zenei alapképesség*. Akadémiai Kiadó Bp. 1993.

- *Alapműveltségi vizsga Ének-zene*. Mozaik Kiadó Szeged, 1999.

Szeghy Endre:

- *A muzikalitás vizsgálata*. Főiskolai Évkönyv Szeged, 1957, 311-343.

Szőgi Endre:

- *A zenei képesség és tehetség elemzése*. Közlemények a Szegedi Ferenc József Tudományegyetem Pedagógiai-lélektani Intézetéből. 36. Szám, 1940.